

Nové nálezy přástevníka užankového (*Arctia aulica*) (Lepidoptera: Erebidae) na Valašsku (Česká republika)

New records of the Brown Tiger Moth (*Arctia aulica*) (Lepidoptera: Erebidae) in the Moravian Wallachia Region (Czech Republic)

Lukáš Spitzer^{1,2}

¹Muzeum regionu Valašsko, Horní náměstí 2, CZ-755 01 Vsetín, Česká republika; e-mail: spitzer.lukas@gmail.com

²Entomologický ústav, Biologické centrum AV ČR, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice, Česká republika

Keywords: Arctiinae, Central Europe, faunistics, Vsetín region, West Carpathians

Klíčová slova: Arctiinae, faunistika, okres Vsetín, střední Evropa, Západní Karpaty

ABSTRACT

This paper summarizes new records of endangered species *Arctia aulica* (the Brown Tiger Moth) (Erebidae: Arctiinae) from the Moravian Wallachia Region, central Moravia (Czech Republic). The species was recorded at six localities within the faunistic grid system (6674: Halenkov-Lušová; 6675: Halenkov-Břežítá; 6673: Podkopná Lhota-Humenec, Ratiboř and Vsetín-Semetín; 6474: Krhová) between 2014 and 2025. The records are based on observations of adults or larvae. Findings come partly from recently abandoned or extensively grazed pastures or their surroundings, such as the edges of forest clearings. The low number of records, despite relatively intensive surveys of both diurnal and nocturnal moths in the Vsetín Region, suggests that the species remains rare in the area, although a possible recent range expansion may be occurring due to climate change and changes in biotope's structure.

ABSTRAKT

Práce shrnuje nové nálezy ohroženého přástevníka užankového (*Arctia aulica*) (Erebidae: Arctiinae) z Valašska, střední Morava (Česká republika). Druh byl zaznamenán na šesti lokalitách (faunistický čtverec – 6674: Halenkov-Lušová; 6675: Halenkov-Břežítá; 6673:

Podkopná Lhota-Humenec, Ratiboř a Vsetín-Semetín; 6474: Krhová) v letech 2014 až 2025. Záznamy pocházejí z pozorování dospělců nebo housenek. Nálezy pocházejí dílem z nedávno opuštěných nebo extenzivně spásaných pastvin, nebo z jejich okolí – na pasekách či lesních komunikacích. Nízký počet nálezů ukazuje navzdory poměrně dobrému prozkoumání denních i nočních motýlů na území Vsetínska na zdejší vzácný výskyt tohoto druhu. A to i přes jeho možné šíření v souvislosti s klimatickou změnou promítající se do změn struktury biotopů.

Přástevník užankový – *Arctia aulica* (Linnaeus, 1758) má eurosibiřské rozšíření, kdy se vyskytuje v rozsáhlé oblasti od střední Evropy přes Rusko po Dálný Východ (MACEK et al. 2007). Areálově zasahuje též do jižní Skandinávie na severu (LINDEBORG 2015), na jihu do Turecka (KAYGIN et al. 2009) a častěji pak na Balkán (např. POPESCU 2013; KUČINIČ 2014) a jih Ruska (DUBATOLOV 2010). Dospělci žijí v květnu až v červnu. Samec má denní aktivitu, zatímco samice aktivují převážně v noci. Housenky jsou polyfágní a vyvíjejí se na nízkých bylinách a trávách (např. řebříček, mochna, pryšec, jestřábník či trávy – metlice nebo třtina). Housenky přezimují, velmi často hromadně aktivují a sluní se již za brzkého jara v únoru až dubnu (MACEK et al. 2007).

Druh je zařazen v Červeném seznamu ohrožených druhů bezobratlých České republiky v kategorii „ohrožený“ (EN) (HEJDA et al. 2017). Obdobně je klasifikován v polském červeném seznamu (GŁOWACIŃSKI 2002). Přástevník je též řazen mezi bioindikátory zachovalých biotopů v ukrajinské části Karpat (KANARSKY 2017).

Obr. 1: Pohled na mozaiku biotopů poblíž lokality nálezu v údolí Halenkov-Lušová. Foto L. Spitzer.
Fig. 1: Biotope mosaic near the locality of record in Halenkov-Lušová valley. Photo by L. Spitzer.

Přástevník užankový osídluje více typů vzájemně podobných stanovišť, od širokých lesních lemů, světlín a průseků ve smíšených a listnatých světlých lesích, přes mezofilní až xerofilní křovinaté biotopy až po suché stepní trávníky (MACEK et al. 2007). Jako typizační druh suchých trávníků typu T3 (*sensu* CHYTRÝ et al. 2010) jej uvádí ŠUMPICH et al. (2003). V rámci provedené analýzy morfologických i bionomických znaků skupiny „Makrolepidoptera“ je přástevník *A. aulica* řazený mezi bylino-travní druh (PAVLIKOVA & KONVICKA 2012; POTOCKÝ et al. 2018).

V České republice je znám recentní výskyt druhu především z teplejších oblastí středních Čech, jižní a střední Moravy (VÍTEK 2011; ŠUMPICH & VÍTEK 2014; LAŠTŮVKA & LAŠTŮVKA 2020; ŠNAJDARA et al. 2020; KADLEC et al. 2023; AOPK 2025). V posledních letech je často dokumentován při výzkumech bývalých vojenských prostorů a cvičišť (MIKÁT & MARŠÍK 1999; KADLEC et al. 2023). Na přelomu 19. a 20. stol. byl přástevník uváděn z řady lokalit kromě vyšších poloh vesměs řídce, ale v podstatě plošně po celém území dnešní ČR (SKALA 1912-1913;

ENTÚ 2025). Z okresu Vsetín byl druh v literatuře dosud komentován sporadicky (např. ŠNAJDARA et al. 2020), z širšího okolí jej ale konkrétněji uvádí již SKALA (1913), z Libhošťské hůrky u Štramberka později PERUTÍK (1950), z Hranic na Moravě JANOVSKÝ (1975), z Bílých Karpat KRÁLÍČEK & GOTTWALD (1984) nebo z Oderských vrchů KURAS & MAZALOVÁ (2010). Excerpcí soukromých a veřejných sbírek (ENTÚ 2025) bylo ze střední Moravy zjištěno více nálezových údajů po roce 1950, např. Odry a Nový Jičín (coll. Muzeum Novojičínska, Nový Jičín), a Valašská Polanka (coll. Muzeum regionu Valašsko, Vsetín), nebo byla po roce 2010 zdokumentována přímá pozorování v přírodě, např. Rusava (2019, observ. Vrána T.), Chvalčov (2017, observ. Zapletal M. a Zapletalová L.), Rajnochovice (2014, observ. Zapletal M.), Jankovice (2010, observ. Jurníček J.), Zlín (2024, observ. Zapletal M.), Milenov (2023, 2024 observ. Spitzer L., Kašák J. a Kuras T.) nebo Osek nad Bečvou (2024, observ. Kašák J.). Vzácnost druhu může být ale posílena jeho skrytým způsobem života.

MATERIÁL

Arctia aulica (Linnaeus, 1758)

Moravia or., Veřovické vrchy Mts., Krhová, Naučná stezka Veřovické vrchy (GPS: 49°30'22"N, 18°1'35"E; 6474c), lem lesní cesty, 540 m n. m., 25. IX. 2024, 1 larva, observ. Kodousek V.

Moravia or., Hostýnské vrchy Mts., Ratiboř-Kobelné (GPS: 49°20'44"N, 17°54'9"E; 6673c), 500 m n. m., květnaté extenzivní louky a pastviny, 5.–6. VI. 2016, 2 ex., 13. 11. 2017, 1 larva, 2018–2025, vzácně, ale pravidelně dospělci i larvy, 9. III. 2025, 1 larva, vše observ. Ševčík L.

Moravia or., Hostýnské vrchy Mts., Podkopná Lhota-Humenec (GPS: 49°19'31"N, 17°50'26"E; 6673c), 680 m n. m., lesní cesta na pasece, 20. V. 2018, 1 ex., observ. Škrott M.

Moravia or., Hostýnské vrchy Mts., Vsetín-Semetín (GPS: 49°20'1"N, 17°55'22"E; 6673d), 460 m n. m., lesní cesta na pasece, 18. III. 2014, 1 larva, 22. 4. 2014, 1 larva, photo Valchář Z. (jedno imágo dochováno).

Moravia or., Vsetínské vrchy Mts., Halenkov-Lušová, Peciválka (GPS: 49°21'29"N, 18°8'43"E; 6674b), 515 m

n. m., květnaté extenzivně obhospodařované louky, 2. VI. 2025, 1 F, photo Koštíř V. & Spitzer L., revid. Zapletal M. (Obr. 2).

Moravia or., Javorníky Mts., Halenkov-Břežítá (GPS: 49°18'33"N, 18°10'56"E; 6675c), 525 m n. m., květnaté extenzivně obhospodařované louky, 25. V. 2018, 1 M, photo Říčanek L., revid. Beneš J.

V příspěvku shrnuji nové nálezy druhu na Valašsku za poslední dekádu. Motýl zde byl nalezen v letech 2014–2025 na třech lokalitách v Hostýnských vrších (Podkopná Lhota, Humenec, 680 m n. m.; Vsetín, údolí Semetínského potoka, 460 m n. m.; Ratiboř, údolí Kobelné, 500 m n. m.; faunistický kvadrát 6673), na dvou lokalitách ve Vsetínských vrších, a to v Halenkově (údolí Lušová, 515 m n. m., faunistický kvadrát 6674 a údolí Břežítá, 525 m n. m., faunistický kvadrát 6675) a na jedné lokalitě ve Veřovických vrších (Krhová, Naučná stezka Veřovické vrchy, 540 m n. m., faunistický kvadrát 6474). Biotopem byly ve třech případech výslunné subxerothermní květnaté stráně a lesní lemy využívané donedávna jako extenzivní pastviny či občasné přepásané louky (Obr. 1), které dosud obývá celá řada ohrožených druhů denních motýlů (SLÁMOVÁ

Obr. 2: Samice přástevníka užankového (*Arctia aulica*) na lokalitě Halenkov, údolí Lušová. Foto V. Koštíř.

Fig. 2: Female of the Brown Tiger Moth (*Arctia aulica*) at the locality Halenkov, Lušová Valley. Photo by V. Koštíř.

et al. 2010; SPITZER & BENEŠ 2010; ŠNAJDARA et al. 2020). Taktéž na třech lokalitách byly nalezeny housenky či dospělci v lemu lesních cest na pasekách po původně smíšených lesích. Přestože je region Vsetínska od přelomu milénia poměrně intenzívně faunisticky studován (cf. SPITZER & BENEŠ 2023), nálezů *A. aulica* odtud pochází jen velmi málo. I zde je tak přástevníka možné považovat za vzácný a řídkce se vyskytující druh. V zájmovém území je vázán na extenzivní xerothermní pastviny nebo podobný typ více či méně disturbovaných bezleších (řídkolesých) ploch. Tyto se dochovaly vesměs na okrajích světlých lesů, na výslunných svazích či na pasekách. Všechny nálezy navíc pocházejí z celkově teplejšího začátku 21. století. Současná klimatická změna v prostředí mění strukturu vegetace stanovišť směrem k nižší produkci biomasy (HOPKINS & DEL PRADO 2007), čímž se mění i složení společenstev motýlů (STEFANESCU et al. 2011). Ovlivněny jsou zcela jistě i stanoviště, která mohou být následně kolonizována přástevníkem užanovým. Je tedy možné, že probíhající klimatická změna může do jisté míry podporovat přežívající populace druhu a též i jeho šíření. Tomu by nasvědčovaly také častější nálezy přástevníka v poslední dekádě také ze zájmového území Valašska, kde však stále jako v celé České republice zůstává silně ohroženým druhem.

PODĚKOVÁNÍ

Václavu Koštířovi za spolupráci v terénu, Václavu Kodřouskovi, Leoši Říčáňkovi, Liboru Ševčíkovi, Milanu Škrottovi a Zdeňku Valchářovi za poskytnutí a upřesnění nálezových údajů, Michalu Zapletalovi navíc za pomoc s determinací dokladu a Martinu Konvičkoví, Josefu Kašákovi a Tomáši Kurasovi za revizi rukopisu. Studie byla podpořena Technologickou agenturou ČR (SQ01010203) a rozpočtem Muzea regionu Valašsko, Vsetín.

LITERATURA

AOPK ČR (2025): Nálezová databáze ochrany přírody. [on-line databáze; portal.nature.cz]. [cit. 2025-07-08]
 DUBATOLOV V. V. (2010). Tiger-moths of Eurasia (Lepidoptera, Arctiidae) (Nyctemerini by Rob de Vos & Vladimír V. Dubatolov). *Neue Entomologische Nachrichten*, 65: 1–106.
 ENTÚ (2025): Databáze Mapování motýlů ČR. Spravovaná Entomologickým ústavem, Biologické centrum, v.v.i. v Českých Budějovicích. [cit. 2025-07-08]

GŁOWACIŃSKI Z. (ed.) (2002): *Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce, Suplement. – Red list of threatened animals in Poland, Supplement*. Institute of Nature Conservation of the Polish Academy of Sciences, Kraków. 74 pp.
 HEJDA R., FARKAČ J. & CHOBOT K. (eds) (2017): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. *Příroda*, Praha, 36: 1–612.
 HOPKINS A. & DEL PRADO A. (2007). Implications of climate change for grassland in Europe: impacts, adaptations and mitigation options: a review. *Grass and Forage Science*, 62.2: 118–126.
 CHYTRÝ M., KUČERA T., KOČI M., GRULICH V. & LUSTYK P. (eds) (2010): *Katalog biotopů České republiky*. Ed. 2. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha. 445 pp.
 JANOVSKÝ M. (1975): Přástevníkovití (Arctiidae) na Ostravsku (Lep.). *Entomologický Zpravodaj (Ostrava-Poruba)*, 5(3): 10–18.
 KADLEC T., MARHOUL P. & ČÍŽEK O. (2023): Noční motýli vybraných bývalých vojenských prostorů v České republice. *Acta Carpathica Occidentalis*, 14: 3–43.
 KANARSKY Y. V. (2017): The indicator value of insect species (Coleoptera, Lepidoptera) as the markers of natural ecosystems conditions within the ukrainian Carpathians region. *Naukovi osnovy zberezhenia biotychnoi riznomanitnosti*, 8(15): 147–184.
 KAYGIN A. T., YILDIZ Y. & AVCI M. (2009): Lepidoptera fauna in Bartın province, in western black sea region of Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 4(9): 815–822.
 KRÁLÍČEK M. & GOTTWALD A. (1984): Motýli jihovýchodní Moravy I. Museum J. A. Komenského Uherský Brod & OV ČSOP Uherské Hradiště, Uherské Hradiště, 112 pp.
 KUČINIĆ M., MATEŠIĆ M., KOREN T., MRNJAVČIĆ VOJVODA A., VAJDIĆ M., PELIĆ D. F., BUKVIĆ V. & PEROVIĆ F. (2014): First check list of the subfamily Arctiinae (Lepidoptera, Erebididae) in Croatia, with the Finding of *Rhyarioides metelkana* (Lederer, 1861), new species in Croatian fauna from the valley of the Neretva River. *Natura Croatica*, 23(1): 67–87.
 KURAS T. & MAZALOVÁ M. (2010): Motýli (Lepidoptera) Přírodní rezervace Suchá Dora a jejího okolí (Oderské vrchy) [Butterflies (Lepidoptera) of the Suchá Dora Nature Reserve and its surroundings (Oderské vrchy Hills)]. *Acta Musei Beskidensis*, 2: 117–137.
 LAŠTŮVKA Z. & LAŠTŮVKA A. (2020): Motýli (Lepidoptera) města Brna – historie a současnost. Mendelova univerzita v Brně, Brno, 120 pp.
 LINDEBORG M. (2015): *Inventering av igelkottspinnare Hyphoraia aulica på Filehajdar 2015: samt listning och noteringar av övriga intressanta och skyddsvärda fjärilar som påträffats i regionen*. Länsstyrelsen Gotlands län, Visby, 13 pp.
 MACEK J., DVOŘÁK J., TRAXLER L. & ČERVENKA V. (2007). Motýli a housenky střední Evropy. Noční motýli I. Academia, Praha, 307 pp.
 MIKÁT M. & MARŠÍK L. (1999): Druhý příspěvek k poznání fauny motýlů (Lepidoptera) přírodní památky „Na Plachtě“ v Hradci Králové. *Acta Musei Reginaehradecensis S. A.*, 27: 163–208.
 PAVLIKOVÁ A. & KONVIČKA M. (2012): An ecological classification of Central European macromoths: habitat associations and conservation status returned from life history attributes. *Journal of Insect Conservation*, 16: 187–206.
 PERUTÍK R. (1950): Přástevník *Hyphoraia aulica* L. na Libhošťské hůrce. *Přírodovědecký sborník Ostravského kraje*, Ostrava; 11: 303.
 POPESCU I. E. (2013). Unicitatea patrimoniului natural din Rezervația de faună seculare de la Valea lui David Iași. *Mnemosyne*, 4: 7–37.
 POTOČSKÝ P., BARTOŇOVÁ A., BENEŠ J., ZAPLETAL M. & KONVIČKA M. (2018): Life-history traits of Central European moths: gradients of variation and their association with rarity and threats. *Insect Conservation and Diversity*, 11: 493–505.

- SPITZER L. & BENEŠ J. (2010): Nové a významné nálezy denních motýlů a vřetenuškovitých (Lepidoptera) na Valašsku (okres Vsetín, Česká republika). *Acta Carpathica Occidentalis*, 1: 19–39.
- SPITZER L. & BENEŠ J. (2023): Motýli (Lepidoptera) přírodní rezervace Makýta (CHKO Beskydy, Česká republika). *Acta Carpathica Occidentalis*, 14: 108–132.
- SLÁMOVÁ I., SPITZER L. & KONVIČKA M. (2010): Kde u nás přežívá okáč kluběnkový? Význam stanovištní mozaiky pro ustupujícího motýla. *Živa* 1/2010, 58(1): 32–34.
- SKALA H. (1912–1913): Die Lepidopterenfauna Mährens I, II. *Verh. Naturforsch. Ver. Brünn*, 50(1912): 63–241, 51(1913): 115–377.
- STEFANESCU C., TORRE I., JUBANY J. & PÁRAMO F. (2011). Recent trends in butterfly populations from north-east Spain and Andorra in the light of habitat and climate change. *Journal of Insect Conservation*, 15(1): 83–93.
- ŠNAJDARA P., TRÁVNÍČEK D., KONVIČKA O., SPITZER L., BENEŠ J. & ŠNAJDAROVÁ M. (eds) (2020): *Vzácné a ohrožené druhy bezobratlých Zlínského kraje*. Zlínský kraj, Zlín, 180 pp.
- ŠUMPICH J., KURAS T., LAŠTŮVKA Z., LIŠKA J. & SITEK J. (2003): Návrh třídění motýlích druhů za účelem specifikace přírodních typů biotopů. Pp. 241–263. In.: SEJÁK et al.: *Hodnocení a oceňování biotopů České republiky*. Český ekologický ústav, Praha, 422 pp. + 47 pp.
- ŠUMPICH J. & VÍTEK P. (2014): Význačné nálezy motýlů Znojemska (Lepidoptera). *Acta Rerum Naturalium*, 17: 69–84.
- VÍTEK P. (2011): Přástevníci (Lepidoptera: Arctiidae) Národního parku Podyjí. *Thayensia* (Znojmo), 8: 293–309.